

Het natuuronderzoek krijgt daardoor een geheel ander karakter. Het is er niet meer om te doen zich door middel daarvan te verdiepen in het verband tusschen de zienlijke en onzienlijke dingen, maar om verklaringen, die alleen berusten op waargenomen feiten. Men wil de natuur uit de natuur zelf verstaan en niet door het te hulp roepen van bovenzinnelijke krachten en machten. Het tijdperk van het moderne natuurwetenschappelijk onderzoek wordt ingeluid!

Verbluffend zijn de resultaten van de nieuwe richting. Het eene geheim na het andere wordt onthuld en op natuurlijke wijze verklaard. De oude magische voorstellingen en verklaringen van het natuurgebeuren geraken bij de mannen van wetenschap langzamerhand in vergetelheid.

Ook de geneeskunde ondergaat den invloed van den nieuwen tijd. Oude strijdfragen, die eenwielang tot lieftige discussies aanleiding hadden gegeven, worden verdrongen door probleemstellingen van geheel anderen aard. Leven, ziekte en dood worden louter natuurlijke verschijnselen. Men tracht ze met behulp der natuurwetenschappen te verklaren en te ontleden. En langs dien weg hoort men ook te komen tot den opbouw van een redelijke therapie, waarin voor magische handelingen geen plaats meer is.

Zoo wordt de geneeskunde steeds meer bevrijd van de boeien, waarin valsche religieuze voorstellingen haar sedert onheugelijke tijden hadden geketend. De priester treedt steeds meer terug; de man van wetenschap neemt zijn plaats in. Oogen-schijnlijk is het pleit ten gunste van de empirische geneeskunde thans voor goed beslist. De beschouwing, dat de ziekte door natuurlijke, deels binnen, deels buiten het lichaam werkende oorzaken verwekt worden, vindt steeds minder tegenspraak. Een algemeen geldige basis voor een medische wetenschap schijnt thans definitief gelegd.

Toch leert de geschiedenis maar al te spoedig, dat bij alle winst, die er behaald werd, de nieuwe ontwikkelingsgang der geneeskunde zich gaat afbuigen in een richting, die, evenmin als haar vroegere oriëntatie, het Christelijk geloof bevreemden kan. Met het terugdringen van het bijgeloof, verliest zij tevens het groote feit uit het oog, dat de mensch bij brood alleen niet kan leven en dat zijn bestaan tenslotte religieus bepaald is. Bij het natuurlijk gegeven blijft zij staan en op den duur meent zij daarmee geheel te kunnen uitkomen. Magie en Christelijke religie komen steeds meer voor haar besef op één lijn te liggen. De Reformatie moge een tijdlang deze tendenz onderdrukt hebben, naarmate het wijsgeerig en wetenschappelijk denken in den loop der zeventiende en der achttiende eeuw zich emancipeert van Gods Bijzondere Openbaring, ondergaat ook de geneeskunde daarvan den invloed. Zelfs krijgt zij in de negentiende eeuw een beslist anti-Christelijk karakter en komt zij geheel onder den ban van materialisme en positivisme. Zeker, lang niet alle medische onderzoekers van beteekenis keeren het Christelijk geloof den rug toe, maar zij zijn toch niet in staat den wassenden invloed van het ongelooft in de geneeskunde te keeren. Zoodat er tenslotte geen kracht meer van haar uitgaat voor het geestelijk en zedelijk leven. Er is nauwelijks sprake van eenige poging om tot een waarlijk religieuze verdieping van haar empirische beschouwingswijze te komen.

En daarmee doet zij in den grond genomen de werkelijkheid toch weer geweld aan. Want het lijden wordt door den mensch niet alleen zuiver lichamelijk ervaren, zooals dit bij het dier het geval is. Integendeel, zijn geheele persoon is er in betrokken en hij worstelt in zijn lijden om ook geestelijk tot een oplossing te komen.

Helaas is het Protestantisme niet in staat geweest dezen ontwikkelingsgang te keeren of daartegenover een eigen uitgangspunt te stellen.

Zelfs het Calvinisme, dat op zoo menig ander terrein van het menschelek leven een eigen stempel zette, leverde practisch geen enkele bijdrage voor de oplossing van het probleem eener Christelijke beoefening der geneeskunde, laat staan van dat van een Christelijke medische wetenschap.

's Gr.

G. K. S.

UIT DE SCHRIFT

Sabbath op het oorlogsveld.

En ik zag, toen het Lam één van de zegelen geopend had, en ik hoorde één uit de vier dieren zeggen, als een stem van eenen donderslag: Kom en zie.

En ik zag, en zie, een wit paard, en die daarop zat, had eenen boog, en hem is eene kroon gegeven, en hij ging uit overwinnende, en opdat hij overwonne. Openb. 6:1, 2.

Beginnen we met een aanhaling:

„Het gezicht der vier paarden met hunne ruiters“ „sluift zich aan bij de nachtgezichten van Zach. 1:8 v.v., en 6:1 v.v. Ook daar zijn het vierdelige paarden, die gezien worden, terwijl hun kleuren

vrij wel gelijk zijn aan die der paarden in ons hoofdstuk. Alleen is de volgorde der paarden in Openb. 6 eenigszins anders, dan in Zach. 1 en 6. Dat is echter slechts een formeel verschil, hetwelk in verband staat met de onderscheidene bedeeeling, in welke deze gezichten gezien werden: door Zacharia in den tijd vóór 's Heeren komst in het vleesch, door Johannes na de geboorte, het lijden, en de verhooging van onzen Heiland; terwijl toch zakelijk de gedachte dezelfde is. In den Ouden dag moest alles dienen, om de komst van den Zoon Gods voor te bereiden. Toen moest de weg voor Hem bereid worden. Daarom gaan in Zach. 1 en 6 de gekleurde paarden voorop, en volgen de witte. Nu de Zoon Gods echter gekomen is, en Zijn verzoeningswerk volbracht heeft, en gezeten is op den troon naast den Vader, om de gansche wereld te regeren, bezigt Hij alles als middel, om Zijn Koninkrijk te overwinnen te voeren. Daarom gaat in ons hoofdstuk het witte paard voorop. Het is om de aanwijzing van de overwinning door dien ruiter te doen. De andere paarden en ruiters doen hulplijns voor den eersten ruiter en zijne overwinning, en zij zijn hem tot dienaars.” Aldus één van onze uitleggers.¹⁾

...

Het wil dus zeggen: de sabbath is er — ook op 't oorlogsveld.

De paarden zijn hier oorlogsinstrument, „niet als werkdier, voor den arbeid op het veld, maar als gespannen voor den krijgswagen“, komen ze hier voor.²⁾ Oorlog, honger, dood. Het evangelie van den verhoogden en gereed gekomen Christus is de ruiter op het witte paard. Dat Evangelie van den aangebrachten sabbath gaat voorop.

Het is dus nieuwe bedeeeling, ook op het slagveld. Het oorlogsterrein breidt zich uit, want het sabbathsterrein is al uitgebreid.

En zooals in de oude bedeeeling de werkdagen voorop gingen, en de sabbath achteraan kwam, doch in de nieuwe bedeeeling de sabbath vooropgaat, vanwege Christus' Paschen en de werkdagen volgen,

en zooals we dus onze rust verklaren uit den arbeid, doch den arbeid uit de aangebrachte Rust, zoo verklaren wij de Rust van Christus, onzen sabbathskoning, niet als een vinding van ressentiment der religieuze gemeente,

doch wij verklaren de onrust van de oorlogsellende uit Zijn Rust, de Rust van Christus onzen Kurios.

We kunnen weer preeken. We hooren eerst klokken, dan kanonnen.

K. S.

¹⁾ Dr. S. Greijdanus, *Komm. Openb.*, blz. 145.
²⁾ L. a. p.

KEPKELUK LEVEN

DEN SCHUIKELDER UIT; DE UNIFORM AAN.

Er zijn in onze dagen veel benauwende dingen, onderwerp van veler aanhoudend gesprek. De ergste evenwel zijn die, waarover de groote massa niet of slechts in 't voorbijgaan praat.

Deze laatste heeft het over puinhoopen, en over requisities, en over de biljetten, of bons, waarmee het gerequireerde betaalbaar gesteld wordt, of over den datum, waarop betaling kan worden gevorderd, een datum, dien vaak nog niemand weet. Ze heeft het over éénrichtingsverkeer in de berichtgeving, of over vrouwen, die aan den arm van duitsche militairen loopen. En — niet te vergeten — over de laatste editie van de details der jongste flustercampagne. Geen mensch, die deze onderwerpen onbelangrijk, of de gesprekken er over onbegrijpelijk vindt.

Maar er zijn dingen, die erger zijn dan inslaande bommen, en uit de lucht vallende verordeningen eener vreemde mogendheid. En er zijn aanstootstaanden, waarover men eerder valt, dan over een nederlandsche vrouw, accompaneerende een vreemden soldaat. Erger dan een keisteen, die met groot rumoer de medijnkast van den apotheker aan scherven slaat, is die stomme doode vlieg, die ongemerkt zijn zelf bederft. Gevaarlijker dan een bom op den dijk is het stage onzichtbare wroeten van kleine knagdieren in het dijklichaam. Funester dan een salvo kazernevloeken uit den mond van een commandant is voor den gereformeerde opgevoeden rekrut uit een dorpje, waar de slagjongen de melodie van Psalm 19 al fietsende fluit (zelf pas gehoord!), de langzame infectie van zijn geest in de vlakke, ondiepe, godsdienstloze conversatie van de cantine.

Zoo is het met ons volk ook. Als wij op onze manier gaan uitroepen: „wee der wereld“, dan hebben we 't meestal over bommen en granaten, van groot kaliber, en we sturen dan liefst de kinderen weg, we evacueeren hun verblijfplaats, en zijn dan zoo nerveus, dat we in een paar weken tijds de taal bederven, door allemaal te verzekeren, dat we niet de woning der kinderen, doch de kinderen zelf „evacueeren“. Maar

als Christus zijn: „wee der wereld“ uitroepen, dan spreekt Hij over de „skandala“, de z.g. „ergernissen“, d.w.z. de steenen-des-aanstoots, de oorzaken, waardoor een mensch ten val gebracht wordt, de verleidingen tot zonde; en — dan haalt Hij juist een kind er bij; lees het maar eens na in Matth. 18. Skandala, oorzaken van val, aanleidingen daartoe. Die kunnen zoo onopgemerkt blijven, dat men lang kan disputeeren over de vraag, of nu dit dan wel dat een skandalon is, een feitelijke oorzaak dan wel aanleiding tot het scheef loopen van de zaak, the very beginning ervan.

Ons nederlandsche volk is hard geslagen en zwaar vernederd; „in ééne ure“ kwamen de katastrofes aan. Maar juist daarna kwam het gevaar. Dat gevaar is niet de ingehouden en bedwongen geest, die terecht beducht is, dat, als er één een schot lost, er vijftig tegen den muur gaan. Dat gevaar is niet het ongewapend zijn van onze weermacht, na dapperen strijd. En niet zoo heel veel anders, dat ons deemoedigt en vernedert.

Maar het groote gevaar is: de langzame ontwapening van onzen geest, de geleidelijke psychische en geestelijke infectie van ons volk, de gewinning aan de gedachte, dat we de schuikelders, die tegen granaatsplinters beschutten, wel konden verlaten, maar dat we vanwege de ongewisheid van den politiekeen dampkring er toch maar goed aan zouden doen, een abonnement voor onbepaalde tijd te nemen op een vast plaatsje in den geestelijken schuikelder, totdat — wie weet — de Bui zal zijn overgedreven.

Het gevaar is de geleidelijke overgang van de lichamelijke tot de geestelijke ontwapening. Waarbij dan tot overmaat van schuld en ramp meermalen onze eigen daad verder gaat dan de opgelegde dwang van buiten af.

Hebt gij ze nog niet vernomen, de symptomen van dit verschijnsel? Zoo niet, ik wel. Meer dan één blad suggereert de gedachtenketen, die een enkel orgaan ook openlijk smeedt, als het zegt: de wapens zijn neergelegd, niet? dus — dan ook de geestelijke wapens opgeborgen! Geen politieke strijd. Geen gelibbel. Bewaart uw eendracht, ook als volk (alsof die eendracht er was). Geen geweldadig verzet; dat vermaan is er nauwelijks, en dan volkomen terecht, ingehamerd, of men keert het een heelen slag om, en gaat nu opwekken tot „loyale samenwerking“. Dat laatste woord heeft nog wat vóór ook... voor het vleesch: 't klinkt veel positiever, en ook heel wat mannelijker: samenwerking. Het klinkt zoo echt dilepueisch; en dat 't intusschen vrij monopoleurisch toegaat, wordt op die manier gauw vergeten. Kiest men van de ééne zijde, d.w.z. van den kant dergenen, die de lakens uitdeelen, zijn woorden officieel, dan heet het, nauwkeuriger: „de duitsche autoriteiten kunnen zich van de nederlandsche organen en instanties bedienen“. Kunnen. Bedienen. Zich bedienen. Maar de nuchtere werkelijkheid, die in deze terminologie ligt uitgedrukt, wordt welhaast ook door ons zelf gecamoufleerd onder aanwending van veel louter en vlotter gezegden over „loyale samenwerking“. De vernedering is er wel, en wie haar over ons brengen, zeggen af en toe duidelijk genoeg, dat we op de mogelijkheid van nog meer kunnen rekenen. Maar de vernedering, „vermannen zich“, dat is een ander begrip, dan het bijbelsche „zich verkloeken“ of het „zich sterken in den Heere onzen God“. Het is doen, alsof 't zoo erg niet is. Alsof 't eigenlijk ook nog verrassend mooi is, een ongedachte gelegenheid om eens met iets heel moois van nabij contact te krijgen. Een paar dagen, hoogstens weken behoeven dan maar voorbij te gaan, of men is zichzelf soms heelmaal vergeten. Men is zijn eigen stijl vergeten. Of, men is zijn exegetische punctualiteit vergeten. Men zegt b.v.: ziedaar volgens § 300 van Pact 26 en 28 uw „wettige overheid“, doch laat na, dat begrip „overheid“ te exegetiseeren, in den stijl van Groen, Kuyper, Colijn, Fabius, en met de onderscheidingsvaardigheid, die onze betoogen anders dikmaals alert of ook ontsiert. Meer dan één ergert zich, maar... niet zoo heel lang: „het leven herneemt zijn rechten“, zegt iemand in den quasi-filosofenhoeck. Dat God Zijn rechten eenvoudig behouden heeft, niet hernemen, maar nog altijd behouden, — dat blijft alsdan vergeten.

In dit opzicht gebeuren er dingen om bij te schreien. Een blad, dat tot vóór zeer kort zeer sterk anti-duitsch was, stormt nu met 'n reusachtigen strooppot op elk evenement onder duitsche Führung af: néé máár! néé máár! Een ander, dat tot de laatste week toe met cijfers en feiten, in woord en beeld, in ernst en luim zoo scherp mogelijk tegen fascisme en nationaal-socialisme optrad, schrijft, nadat de eerste harde klap aangekomen is, dat met den realiteitszin, die door de eeuwen heen één van de grootste Nederlandsche krachten (!) was, thans moet worden ingezien, dat iedere voortzetting, direct of indirect, van politiekeen strijd onder de gegeven omstandigheden slechts redeloos en voor ons volk schadelijk kan zijn. Ook deze strijd, aldus het orgaan, dient loyaal te worden opgegeven, zooals de militaire strijd is opgegeven.

Politieke strijd, én militaire strijd, — alsof die hetzelfde waren.

En het benauwendst is dan nog dit, dat een paar weken later, wanneer de harde slagen niet meer vallen, maar alleen maar die krachtige vreemde hand op onze schouders ligt, ditzelfde blad schrijft:

„Voorshands (!) is onze instelling op de dingen om ons heen een andere dan zij was. Oude denk-

st
v
ze
vi

„V
ken (i
God
denk
tigd
kom
hebb
den h
sequer
interir
ernstij
blijkt
denks
allema
gezeg

Het
en bli
redact
algema
oefene
bezwa
wezen
tussch
alissin
Nee
van p
ons oc

En
van w
smeek
form
Gev
Och
is? En
is? Ze
sche n
Ik d
laar”
Volgen
volk v
gedach
Alleen
het ne
kreupe
hij nu
op de
hij dan
linkert
de gro
Johan
4:22)
van re
Wie
weiger
van de
niet,
tigt, z
meesam

We
nederli
Voor
de wel
vindt,
groep
seert,
en dan
wat n
die g
voor a
min, d
in Ned
duitsch
niet. H
zooveel
dat hij
Voor
Niem
op str
voor l
zien w
hemd,
dan la
waarsc
onverv
gens h
hemdes
beweg
hebben
streep
wie ge
en dus
recht.
In c
waard
moet z
mensch
om een
is in d
op eige
later,